

ŞARK MESELESİ

“12 MART ERZURUM’UN KURTULUŞU” PANEL KONUŞMASI

Yrd.Doç.Dr.S.Esin DERİNSU DAYI(X)

Nedir “Şark Meselesi”? Şark Meselesi; Rusya, Avusturya, İngiltere ve Fransa’nın asırlardır Osmanlı toprakları üzerindeki ihtiras ve menfaatlerinin iki kelime ile formüle edilmiş şeklidir.

Peki, Şark meselesi ne zaman ortaya çıkmıştır? Şark meselesi kimilerine göre mesalâ Alber SOREL’e göre Osmanlı devletinin Avrupa’ya geçişi (1356) ile başlamış ve Rusya kuvvetlenmeye başlayınca kadar önceleri Avusturya ile beraber, daha sonrada tek başına kendi menfaatlerine uygun ve gayelerini gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanmıştır.

Avusturya-Macaristan Hariciye Nazır Oriental bu meselenin ucunun Petersburg’da bulunduğu ve bizzat Şark meselesini Rusya’nın ortaya çıkardığını belirtmektedir.

Hemen hemen bütün fikirler bu noktadadır. Acaba, Rusya ne zaman bu şark meselesi ile ilgilenmeye başladı?

Hepimizce bilinen Çar Deli Petro’nun bir vasiyetnâmesi vardır. Bu vasiyetnâmeğe göre; Rusya bir kara devleti olmaktan kurtulmalı. Karadenize çıkmalı. İstanbul ve Çanakkale boğazlarına hakim olarak, sıcak denizlere yani Akdeniz’e inmelidir. Bunun için de Osmanlı İmparatorluğu ile sürekli savaşılmaktadır.

Petro’nun bu vasiyetnâmesini ilk keşfeden Fransız Elçisi Clevallier D’Eon de Beaumontdur II. Katerine zamanında Çarların Özel arşivine girerek harfi harfine kaydettiği bu

(X) Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısı

vasiyetnâme-yi XV. Louise'e ve devrin Dışışleri Bakanına takdimn etmişse de dikkate alınmamıştı.

Bu vesika ilk defa, 1877-78 Osmanlı Rus-Savaşında Rusların İstanbul'a yaklaşmaları Avrupalıları endişelendirdiğinde Fransanın ruhani başkanı Monseigneur J.G Gaume tarafından özel bir cilt halinde yayınlanmıştı. Tamamı 14 madde olan bu vasiyetnamenin Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili maddeleri şunlardır.

“8. Madde Rusya'nın sahası kuzeyde, aralıksız olarak, Baltık denizi kıyıları boyunca ve güneyde Karadeniz kıyıları boyunca genişlemelidir.

9. Madde Mümkün olduğu kadar, İstanbul'a ve Hindistan'a yaklaşmalı. Her kim İstanbul'u ve Hindistan'ı eline geçirirse, dünyanın hâkimi olur. Bunun için Rusya mütemediyen Türkiye ile sonra da İran ile harb etmeli. Karadeniz sahillerinde askerî limanlar kurmalı; bu denizle birlikte Baltık denizine sahip olmalıdır; her ikisi de, projenin tahakkuk edebilmesi için, önemli köprü başları teşkil ederler. İran körfezine ulaşabilmek için, İran'ın çökmesini hızlandırmalı; mümkün olursa Suriye vasıtasıyla Rusya'nın yakınoğu ile olan eski ticaretini canlandırmalı ve bu yolda, dünyanın hazinesi olan, Hindistan'a ulaşmağa çalışmalıdır. Bu maksada erişebilirsek, artık İngiliz altınına ihtiyacımız kalmaz.

11. Madde Avusturya hanedanını, Türkleri Avrupa'dan çıkarmağa teşvik etmeli ve İstanbul'un bizim tarafımızdan fethinden sonra, onun gazabını söndürmek için ya onu Avrupa devletleri ile harbe sokmalı, yahut da elde edilen Türk topraklarından bir kısmını onu bırakmalı; bunların hepsi de sonradan geri alınabilir..

12. Madde Macaristan'da, Osmanlı ülkelerinde ve Güney Polonya'da yaşamakta olan bütün münteşir Ortodoksları, Rusya'nın etrafına toplamak için elde olan bütün imkânsızlıklardan faydalanmalıdır; onlara kendimizi faaliyet merkezi olarak tanıtmalı, onları desteklemeli, üzerlerinde ruhanî önderliğimizle ilgili umum bir hakimiyet kurmalı ve bunlardan, birçok düşmanlarınızın vilâyetlerinde, dostumuz olarak faydalanmalıdır.

13. Madde Böylece de, İsveç parçalandıktan, İran yenildikten, Lehistan boyunduruk altına alındıktan, Türkiye istilâ edildikten, ordularımız birbirine kavuştuktan, Karadeniz'le Baltık denizi donanmamız tarafından muhafaza altına alındıktan sonra, dünya hakimiyetini paylaşmak için, ayrı ayrı ve gizli olarak, ilkin Versailles hanedanına, sonra da Viyana'ninkine teklifte bulunmalı. Bu iki hanedandan birisi, hırs ve menfaat perestliği oldukça körüklenirse, teklifimizi şüpheli kabul edince onu, ötekini yok etmek için kullanmalı. Sonunda biz, geri kalanları da yok ederiz; bunun için de bir savaş tertip ederiz; Rusya bütün Avrupa'nın doğusuna hâkim olduğundan ve doğuya da hâkim olduğundan ve doğuya da hâkim olduğundan, savaşın sonucu da şüpheli olamaz.”

Vasiyetnamesi ile yetinemeyen Çar Petro, Doğu Türk illeri ve Uzak Doğu meseleleriyle ilgilenmek üzere Şark İlimler Akademisi'nin de temellerini atmıştı. Sağlığında bu akademinin maddi ve manevi kaynaklarını hazırlamasına rağmen ömrü yetmeyen, ancak ölümünden (1724) sonra resmen kurulan (1726) Şark İlimler Akademisinin asıl gayesi Rus emperyalizmine zemin hazırlayarak ve Rus politikasına hizmet etmektir.

Bence 17. yüzyıldan günümüze kadar Rus politikasının ana noktası olan bu vasiyetten çok önceleri İstanbul Rusların iştahını daima kabartmıştır.

Bizans İmparatorluğu zamanında 860 yılında İstanbul önlerinde görünen Ruslar; ikinci defa 907 yılında İstanbul önlerine bir filo göndermişler; 911 yılında Bizans-Rus Ticaret Antlaşmasını imzalamışlardı.

Bundan daha önemlisi Bulgar-Bizans meselesinde zor durumda kalan Bizans İmparatorunun 988 yılında Kiev Hükümdarı Vladamir'den yardım istemeleri ve bu yardımla tehlikeyi atlattırmasıdır.

Çünkü Vlademir, bu yardımının karşılığı olarak kendisi ve tebasının vaftizini kabul etmek şartıyla, İmparator II. Basileios kızkardeşi Makendonya Hanedanı Prensesi Anna ile evlendirilmişti. Böylece ilk defa genç Rus hükümdarı, meşru bir imparatorlukla kan bağı kurmuştu. Bu durum Kiev hükümdarlığının hıristiyanlaştırılmasının yani ortadoks

mezhebinin seçmesinin bir başlangıcı olduğu gibi, Bizans nüfusunda artmasına sebep olmuştur.

1453'de Bizans İmparatorluğunun ve güney Slav Devletlerinin yıkılmasından kısa bir süre sonra, Kırım Hanlarının boyundurluğundan kurtulan Rusya, kısa sürede ortodoks dünyasının tabii merkezi haline gelmiştir.

Ayrıca, Büyük Rusya'nın kurulmasında ve birleştirilmesinde büyük rol oynayan III. Ivan'ın, Despotes Thomas Palaiologos'un kızı ve son Bizans İmparatorunun yeğeni ile evlenmesi de Rusya'yı Bizans İmparatorluğunun manevi mirascısı kılmıştı.

Roma İmparatorluğu yıkılıp Bizans kurulduğunda nasıl ki İstanbul şehri II. Roma olmuşsa; Bizansın yıkılmasından sonrada, Moskova III. Roma olmuştur. Daha sonra ki tarihlerde Rus Çarları -Çar Nikola 2 Kasım 1914'de- İstanbul'dan "Çargrad" yani çarın şehri diye bahsetmektedirler.

Böylece, Bizans'ın manevî mirası, inancı, siyasi fikirleri ve manevi ülküleri yüzyıllar boyunca Çarlık Rusyasında yaşamıştır.

İşte Çar Deli Petro'nun vasiyetinin temeli bunlara dayanıyordu.

Şark meselesinin bir fikir olmaktan çıkıp gündeme gelmesinde ve uygulamaya konulmasında şüphesiz önce imparatorluğun dahili-iç durumunun sonrada bunun sonucu olarak harici-dış durumunun büyük rolü vardır.

İç meselelerinin büyümesiyle yavaş yavaş zaafa uğrayan imparatorluğun ilk toprak kaybettiği 1699 Karlofca antlaşması ile ilk taviz verilir. Bu antlaşma ile Kırım Hanların, Rusya üzerindeki tehdidi ortadan kaldırıldığından, Rusya daha serbest hale gelmiştir.

1700 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya ile ayrı imzaladığı İstanbul Antlaşmasının görüşmeleri sırasında (Ruslar 1696'da Azak şehrini teslim almışlardı.) Rusların Azak denizi ile İstanbul arasında ticaret gemilerinin çalışması isteği Karadeniz'in bir iç deniz olduğu gerekçesiyle şiddetle reddedilmişti.

Ruslar boğazlar meselesini ilk defa bu görüşmelerde dile getirerek, daha sonra Pasarofça Antlaşması ve kuvvetlerinin artmasıyla doğru orantılı bir şekilde gittikçe artarak günümüze kadar getirmişlerdir.

Çar Deli Petro'nun sınır tanımayan hırsları ve Osmanlı tebası olan ortadoksları devlete karşı kıskırtmaya kalkması yine bir savaşa sebebiyet vermişti.

1711 Prut Seferi ve 1711'de imzalanan Prut Antlaşması ile Azak kalesi Ruslardan alınarak, Azak denizinden uzaklaştırılmalarından başka, Rusların İstanbul'da daimî elçi bulundurmalarına son verilerek, Rus emellerine bir müddet karşı konulmuştur.

Kısa bir süre sonra, 1718'de Avusturya-Macaristan ve Venedik'de imzalanan Pasarofça Antlaşması ile Osmanlıların Avrupada ki hakimiyeti sarsılmış, üstelik Avrupa Devletlerinin iç işlerimize müdahaleleri de başlamıştı.

Çarlık Rusya'sının gittikçe kuvvetlenmesi istila arzularını kamçılıyor, her seferinde, biraz daha ileri gidiyorlardı.

Bu durum Osmanlı İmparatorluğu içindeki Ortadoks tebanın da kıpırdanmalarına sebep oluyordu. Çünkü, onlar Rus Çar'ını Bizans Devletinin varisi ve Ortadoks tebanın başı ve koruyucusu olarak görüyorlardı.

Bu arada, Osmanlı İmparatorluğunda önemli bir olayda: Batı'dan geri kaldığını farkedip, bir takım yenileşme hareketlerine başladığı görülmektedir.

Meselâ, III. Ahmed zamanında (1718-1730) da Lale Devri. İlk şuurlu fakat, plansız hareketlerin başladığı bu dönem, ne yazık ki Patronalî Halî İsyanı ile son bulmuştu.

I. Mahmut (1730-1754) ve II. Mustafa (1754-1773) yıllarındaki bu yenileşmeler özellikle askerî sahada ve bazı devlet müesseselerinde yapılmakta idi.

Osmanlı İmparatorluğundaki bu yenileşme hareketleri özellikle Rusya'yı çok tedirgin idiyordu. Çar Deli Petro'nun en büyük korkusu Osmanlı İmparatorluğunun başlattığı bu yenileşme hareketleri ile kısa sürede eksiklerini giderip,

tekrar güçlü olması idi. Çünkü, kendisi de devletin eksikliklerini görecektir Batı'ya yönelmiş, batı teknolojisi ve usullerini benimseyerek kısa sürede kuvvetlenerek istilâ hareketlerine başlamıştı.

Bu sebeple, Osmanlı İmparatorluğu'nun toparlanmasına fırsat vermemek için, çok ilgi çekicidir; hemen hemen her yenileşme hareketinin arkasından bir Türk-Rus savaşı çıkmıştır.

İşte yine bu sebeplerle, 1768-1774 yılları arasında Osmanlı-Rus savaşı görülmektedir. Bu savaş, Rusya karşısında Osmanlı İmparatorluğunun ilk yenilgisi olması açısından önemlidir. Devlet otoritesinin ve müesseselerinin. Yeniçeri Ocağının bozulması bu yenilgiye sebebidir. Üstelik 1774'de Rusya ile imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması savaş sonrası barış ve sükûndan çok, İmparatorluğa bir mezar hazırlamıştı. Çünkü, bu antlaşma ile Çarlık Rusyası bütün ortadoks tebanın himaye hakkını resmen elde ettiği gibi, bizimde hakimiyet hakkımızda derin yaralar açmıştı. Üstelik Kırım'ın kaybedilmesi Osmanlı'nın Karadenizdeki hakimiyetini de zedelemişti.

Artık, bu tarihten sonra Çarlık Rusyası idealindeki Şark meselesini halletmek için; daha uygun zemin ve fırsat bularak askeri, siyasi ve dini açıdan baskı ve müdahalelerini arttırmıştır.

Barış sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nda yine yenileşme hareketleri sürdürülürken; bu defa 1787-Osmanlı-Rus savaşı patlak vermiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlılar sadece Ruslarla değil, aynı savaşta birkaç devletle savaştığı gibi, farklı tarihlerde ve farklı cephelerde doğuda batıda da savaşıyordu.

1792'de Ruslarla imzalanan Yaş antlaşması ile savaşa son verilecek ki, bu dönemde 1789 Fransız ihtilalinin çıkması, Osmanlı İmparatorluğunun daha fazla toprak kaybetmesini engellemişti.

Tekrar yenileşme hareketlerini başlatan III. Selim Nizâm-ı Cedid adıyla yeni bir orduda kurmuştu.

Fransız İhtilali, Osmanlı İmparatorluğu tarafından önceleri önemsenmemiş, Fransa'nın bir iç meselesi olarak

görülmüştü. Fakat, bu ihtilalin yaydığı milliyetçilik ve hürriyet fikirleri, önce Fransızlar tarafından, daha sonrada gerek diğer Avrupa Devletleri ve özellikle Ruslar tarafından kendileri bu fikirlere karşı çıkmalarına rağmen; Osmanlı'lar aleyhine azınlıkları kışkırtmak maksadıyla kullanılmıştır..

Yeni bir ordunun kurulduğu ve imparatorluğun kendini toparlamaya çalıştığı bir sırada yine Rusyanın Slav topluluklarını kışkırtması sonucu 1806-1812 yılları arasında yeni bir Osmanlı-Rus savaşı ortaya çıkmıştı. 1812'de imzalanan Bükreş Antlaşması ile bu savaşa son verildi.

İhtilal fikirleri ile bütün Avrupa'da dengeyi bozan ve bu fikirleri yayan Napolyo'nun siyasi sahneden çekilmesi ile Avrupa'da lider rolü üstlenen mistik karaktere sahip Çar I. Alexandır'ın hazırladığı bir tasarıyı 26 Eylül 1815 de Rusya, Avusturya ve Prusya imzaladılar. Ortadoksların koruyucusu Rusya, Katoliklerin koruyucusu Avusturya ve Protestanların koruyucusu Prusya idi. Bu tasarıya göre, dinî koruyuculuğun altında ihtilal fikirlerinin yayılmasını ve kendi imparatorluklarının yıkılmasını önleyeceklerdi.

20 Kasım 1815'de bu ittifaka İngiltere'de dahil oldu. Bu "Mukaddes İttifaklar" sayesinde bu devletler Osmanlı İmparatorluğu tehasında bulunan çeşitli mezhebe sahip azınlıkları kışkırtmak için ellerine yeni fırsatlar geçirmişlerdi. İhtilal fikirleri ile başlayan ayaklanmaları bastırmaya karar verdikleri halde Osmanlı İmparatorluğundaki bu tür isyanlarda başrol oynamışlardır.

1820'de başlayan Yunan ihtilali, İngiltere-Fransa ve Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğunun Yunan bağımsızlığını tanıması hakkındaki zorlamalarına karşı koyması (1826'da Yeniçeri Ocağının kaldırılıp yerine "Asakir-ı Mansure-i Muhammediyye" adıyla yeni bir ordu kurulmaya çalışıldı.) bunun üzerine İngiltere, Fransa, Rusya gibi müttefik filosunu Navarin'de Osmanlı donanmasını yakması (1827), gibi felaketler yaşanmış ve bu durum özellikle Rusyanın işine yaramıştı.

İşte bu buhranlı dönemde 1828-29 Osmanlı-Rus savaşını görüyoruz. Bu durum hem doğu hemde batı cephesinden ilk defa aynı anda savaşa başlayan Rus ordusunun işini kolaylaştırmıştı. Doğuda Ahıska, Kars ve Erzurum'u, batıda

Edirne'yi dahi işgal eden Rusya ile 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması imzalanarak savaşa son verildi.

Bu antlaşma ile Rusya'ya batıda Prut nehri sınır olarak Tuna deltasında bir kısım toprak, Yunanistan'ın g37 bağımsızlığının kabulü, doğuda ise; Anapa, Poti, Ahıska, Ahılkelek'in verilmesi kabul edilmişti.

Osmanlının, Avrupa yakasındaki topraklarında Panславist siyasetle hakim olmaya çalışarak Edirne'ye kadar inmeyi başaran Rusya'ya, ilk defa Kafkaslardan da toprak kaptırılmıştı.

Emperyalist Çarlık Rusyası, yıllardır Asya'daki Türk Devletlerini birer birer ele geçirerek Kafkaslara İ kadar inebilmişti.

Osmanlı İmparatorluğu hem iç çalkantıları, hemde dış mühadaleleri önleyip düzeni sağlamak için, 1839'da Tanzimat Fermanını ilan ettiyse de bu da meselelere çözüm getiremedi. Tanzimatçıların milliyet kavramı dışında "tek bir Osmanlı milleti" yaratma düşüncesi, artık uyandırılan ve arkalarında kuvvetli destekçisi olan azınlıkları, hele Yunanistan'ın bağımsızlığının tanınması daha da azdırmıştı.

Bütün bu sebeplerde, imparatorluğun çeşitli yerlerinde çıkan ihtilal ve isyanlar, imparatorluğu yıpratıyor, bunlardan kurtulmak için bazen Batılı devletlerden, bazen Rusya'dan aldığı destek ve yardımların karşılığı; büyük tavizler vermek zorunda kalıyordu.

Görüldüğü gibi herşey, Şark Meselesinin halledilmesi içindi. Yani Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması esasına dayanıyordu.

İmparatorluk sınırları içinde hıristiyanlarca, hıristiyanlara ait mukaddes yerlerin korunması için Osmanlı İmparatorluğu daha önceleri onlara birtakım haklar vermiş ve bu haklar zamanla kapitalisyonlara dönüşmüştü.

Rusya bu defa da bu Mukaddes Makamlar Meselesini bahane ederek Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki baskıları artırarak, bu yolla imparatorluğu parçalamayı düşünmekteydi.

Çar I.Nicola, 1844 yılında İngiltere'yi ziyaret ettiğinde,İngiliz devlet adamlarına Osmanlı İmparatorluğunu paylaşma teklifinde bulunmuşsa da; İngiltere ihtimaller üzerine politika takip etmediğini bildirerek reddetmişti.

Fakat, Çar I.Nicola 1853 yılında Petersburg'daki İngiliz büyük elçisi Sir Hamilton Seymour'a "Kollarımız arasında hasta çok hasta bir adam var. Size açıkca söylemeliyim ki, gereken bütün tedbirleri almadan birgün ölecek olursa, bu büyük bir felaket olur. Türkiye ansızın ölebilir. Bu takdirde üzerimizde kalacaktır. Ölülere diriltemeyiz. Türkiye ölürse bir daha dirilmemek üzere ölecektir. İşte, bunun için soruyorum. Böyle bir olay karşısında kargaşalık, anarşi bir Avrupa savaşı karşısında kalmaktansa, önceden bir tedbir almak daha akıllıca hareket olmaz mı?"

İngiliz elçisi bu sözlerle, "Kuvvetli ve alicenâb bir adama zayıf ve hasta bir adamı korumak düşer" şeklinde cevap vermiştir. Tabii İngiltere'nin bu cevabındaki gaye, Osmanlı İmparatorluğunu gerçekten korumak fikrinin dışındadır. Çünkü, onun içinde bir Şark Meselesi vardır. Ama Osmanlı İmparatorluğunun tek başına Rusya'ya yem olmasını da istememektedir. Çünkü, Osmanlı İmparatorluğu Rusya için bir sedd durumundadır.Dayandığı sürece Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engelleyecektir. Bu da, İngiltere için büyük avantajdır.

Fakat, Rusya herşeye rağmen M.M.M'ni bahane ederek baskılarını gittikçe artırması ve 1853 de Osmanlı topraklarına saldırması üzerine, resmen yeni bir savaş başlamıştı.

1854'de İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Osmanlıların yanında yer alması ile Rusya savaşı kaybederek, 1856'da Paris Antlaşması imzalamak zorunda kalmıştı.

Fakat, Osmanlı İmparatorluğu kendisine yardım eden müttefiklerin baskısı ve hatta onların hazırladıkları şekli ile, sadeci hıristiyan tebaya, kendi tebalarına tanıdıkları hakların kat kat üstünde hakların verildiği "İslahat Fermanı"nı 28 Şubat 1856'da ilan etti. Ama, bu da onlara yetmedi. Her seferinde daha daha çok istediler. Verilen taviz arkasından daha da büyük tavizleri getirdi.

Çarlık Rusyasının 18. yüzyılın sonlarına doğru ortadoksların başı olmaktan yetmiyerek panislavist siyaset

takep etmeye başladığı görülmektedir. Böylece, sadece ortadoksların değil bütün slavları birleştirerek daha da güçlü olacak ve emellerine kolay erişebilecekti.

Rusya, bu yeni ideali sayesinde; 1 Doğuda gerçekleştireceği yeni fetihlerle Ru emperyalizmini gerçekleştirecek, 2 Rusya'nın hakimiyeti altında bulundurduğu çeşitli ırkları ruslaştıracak, 3 Rusyanın dışında kalan İslav topluluklarını Rus hakimiyetine alacaktır.

Bu idealleri gerçekleştirecek en mkemmek yer Osmanlı toprakları idi. Böylece, önce ortadoksların koruyucusu, sonrada panislavist siyasetle, imparatorluğu parçalayarak bu toprakları ele geçirecek, dolayısıyla Akdeniz'e ve boğazlara inebilecekti.

Rusya'nın pastlavist siyaseti önce dil ve kültür birliği şeklinde ortaya çıkmışsa da, Kırım savaşından sonra tamamen siyasi bir özellik kazanmıştır.

Özellikle Rusya'nın belli bir birikiminden sonra, 1875'den (ki aynı tarihte Osmanlı maliyesinde iflas etmişti.) itibaren Balkanlarda başlayan karışıklıklar, bu duruma, Avrupa diplomasisinin müdahalesi, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşını hazırlamıştır.

Rus ajanlarının çalışmaları sonucu 1875'de Hersek'te ilk isyan başlatılmış, buna Bosna, Sırbistan, Karabağ, Bulgaristan halkının da katılması ile olay iyice bytlmşt.

Avrupalı Devletlerin müdahalesi ve 1876'da Osmanlı İmparatorluğuna sunulan Berlin Memorandumunda bu bölgelerde reformlar yapılması ve diğer bazı istekleri, devletin bağımsızlık ve hakimiyetine ters düşmekte idi.

Bu arada, Rusya'nın İstanbul'daki elçisi ve Panislavist hareketin önde gelen liderlerinden olan İgnafiyet'in-ki Rusya'da "şark Masası Müdürlüğü de" yapmıştı- gürcü;

1- 1856 Paris Antlaşması ile Rusya'nın Karadeniz de donanma bulundurma hakkını men eden maddelerin kaldırılması,

2- İstanbul ve Boğazlarda Rus nüfusuna tesis etmek,

3- Balkanlardaki bütün Slav kavimlerini doğrudan doğruya Rus nüfusu ve himayesi altına alınmasını sağlamaktı.

Rusya'nın, bu sebeplerle Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki baskı ve kışkırtmalarını arttırması meseleyi gerginleştirmiş, 23 Aralık 1876'da İstanbul'da büyük devletlerin katıldığı bir konferans toplamış, aynı gün II.Abdulhamid Kanun-u Esasiye'yi (I.Meşrutiyet) ilan etmişse de mesele halledilmemiş ve nihayet, 23 Nisan 1877'de Rusya'nın savaş ilanı ile tekrar bir savaş başlamıştı.

1877-78 yılları arasındaki bu savaşta, Osmanlı İmparatorluğu hem batı hemde doğu cephesinde savaşmak zorunda kalmıştır. 3 Mart 1878'de imzaladığı çok ağır Ayastefanos Antlaşması ile savaşa son verilmiştir.

Ancak, Osmanlı topraklarını Rusya'nın tek başına sahiplenmesine izin vermeyen Avrupalı Devletlerin müdahalesi ile (13 Temmuz 1878) Berlin antlaşması öncesinin biraz daha yumuşatılmış şekliyle imzalanmıştır.

Bu antlaşmada, büyük Bulgaristan kuruluyor, Kars, Ardahan, Batum (Elviye-i Selase) savaş tazminatı olarak Rusya'ya veriliyor, 61. madde uyarınca Doğu Anadolu'da Ermenilerin bulunduğu vilayetlerde ıslahatların yapılması ve bunun ilgili devletlerce kontrolü gibi ağır taviz veren maddeler vardı.

Üstelik, bu savaş sırasında İngiltere Rusya'nın Doğu Akdeniz'e inmesini engellemek ve Rusya, Elviye-i Selase'yi terk ettiği zaman Osmanlı'ya iade şartıyla Kıbrıs'ı ele geçirerek, bir başka toprak kaybımıza da sebep olmuştu.

Rusya, bu tarihlerden sonra, özellikle kendi eliyle yaratıldığı Büyük Bulgaristan'ın, birkaç yıl sonra kendisine sırt çevirmesi üzerine; Balkanlardan Akdenize inme projesi tehlikeye girmiş; bu defa, Ermenileri kullanarak Doğu Anadolu'dan Doğu Akdenize inme planlarını uygulamaya başlamıştır.

Güya hıristiyanlık adına fakat, temelde kendi istilacı emelleri uğruna Osmanlı'nın Avrupadaki toprakları birer birer ele geçirilmiş, şimdi Kafkaslardan sonra sıra Doğu Anadolu'ya gelmişti.

Şark meselesi dün vardı, Bugün de var, yarında olacaktır. Fakat, Türk Cumhuriyeti askeri, siyasi, sosyal, ekonomik, maddi ve manevî yönden kuvvetli ve gerçekten güçlü olduğu g41

süreçe,"Şark Meselesi" olmayacaktır. Ama aksi olduğu sürece bu mesele hep olacaktır.Tek bir farkla; adı farklı, kullanılan araç ve zaman farklı olacak, Ama hedef aynı, Devletimizi yıkmak, topraklarını parçalamak. Çünkü hedefin adı Osmanlı İmparatorluğu idi, bugünkü hedefin adı Türkiye Cumhuriyetidir.

Türkiye, Avrupa ile Asya, Avrupa ile Orta-Doğu ve Arap ülkeleri arasında köprü vazifesi gören ve geçmişteki Çarlık Rusya'sı düne kadar Komünist Sovyet Rusyası, bugün sadece Rusya devleti olan kuzey komşumuzun Akdeniz'e inmesini engelleyen tabii sed olduğu müddetçe, her zaman çevremizdeki dost olmayan uzak ve yakın komşularımızın iştahını kabartacak ve bizim için bir tehlike unsuru olmaktan asla vazgeçmeyecektir.Ve "Şark Meselesi" her zaman gerek Rusya'nın gerekse Batılı Devletlerin içinde gerçekleştirilemedikleri bir "UKDE" olarak kalacaktır.